

Openingsrede congres KBOV Leiden, 7 oktober 2017

Dames en heren, Oranjevrienden,

Afgelopen zomervakantie bracht ik met mijn gezin een bezoek aan paleis Noordeinde. Wie heeft dat dit jaar of vorig jaar ook gedaan? Geweldig toch? Het aardige is bovendien dat leden van de hofhouding zelf de rondleidingen geven over hun eigen werkplek. Je komt zomaar Pien Zaaijer tegen in de Puttikamer bijvoorbeeld. Als u het nog niet gedaan heeft, probeer er volgende keer bij te zijn.

Noordeinde is tegenwoordig werkpaleis. De geschiedenis echter, is zeker ook zo interessant.

Het pand heeft een reeks illustere bewoners gekend. Sinds 1591 bewoond door de Oranjes. De eerste in de rij was de jonge weduwe van Willem van Oranje. Louise de Coligny. De Franse was slechts één jaar getrouwd met de Vader des Vaderlands toen hij werd doodgeschoten in Delft.

Ze huurde het ‘Oude Hof’ zoals het toen genoemd werd. 36 jaar oud nog maar. Ze nam er intrek met haar enige zoontje. Frederik Hendrik, de latere Stedendwinger, op dat moment 7 jaar.

Inmiddels is het een modern werkpaleis. Tijdens de zomeropenstelling werd het nieuwe staatsservies vertoond. Dit wordt sinds mei dit jaar gebruikt bij staatsbanketten. In een vitrine ter hoogte van de Marotzaal, stonden enkele borden en glazen uitgesteld.

Ik had het geluk een geanimeerde uitleg te krijgen van de heer Govert Zweekhorst. Hoofd zilverkamer.

Hij vertelde de gasten dat het servies, hoe kan het ook anders, uit Delft komt. Ik vroeg hem, welk servies er gebruikt wordt bij normale werklunches. Dit servies had namelijk 1,4 miljoen euro gekost. Het wordt alleen bij staatsbanketten gebruikt. Vaatwasbestendig, dat wel. Wat hanteren ze dan dagdagelijks? ‘Nou meneer’, zei Zweekhorst, ‘gewoon een Wedgwoodje. Wat zouden ze anders moeten gebruiken?’ Het vorstenhuis komt even dichtbij.

Het is mij een grote eer uw jaarcongres als nieuwe voorzitter voor het eerst toe te spreken.

Sinds maart dit jaar heeft u mij gekozen. Op de ALV hield ik een korte aanvaardingsrede. Vandaag echter, zo houd ik zagezegd mijn inhuldigingsrede.

Kort nadat ik voorzitter werd, mocht ik op 24 april in Utrecht meemaken dat het verjaardagstientje werd geslagen. Daarop staan drie thema's die in de echte inhuldingtonespraak, die van Zijne Majesteit centraal stonden.

Samenbinden. Aanmoedigen en Vertegenwoordigen.

Precies die thema's horen ook bij het werk van de KBOV en de plaatselijke oranjeverenigingen. Samenbinden, Aanmoedigen en Vertegenwoordigen. Ik zal u uitleggen waarom.

Samenbinden

In de opgewonden samenleving van vandaag is samenbinden echt een kunst. Dat is het overigens altijd ook wel geweest. Verdeeldheid en veelkleurigheid horen nu eenmaal tot de Nederlandse cultuur. Verdeeldheid komt op uit onze decentraliteit. Macht is verdeeld over meer schijven. Iedere plaats heeft via de APV zijn eigen wetgeving. Een fraai voorbeeld is het verkeer. In alle andere Europese landen zijn voorrangregels op rotondes nationaal geregeld. Niet vreemd, want het gaat om een zaak van leven of dood. In Nederland echter gaat dit anders. Per rotonde geldt een ander voorrangregime. 'Dat maken we hier zelf wel uit.'

Veelkleurigheid. Al eeuwenlang zijn we een populair migratieland. *Nil novo sub semper*. Er is niets nieuws onder de zon. In de zeventiende eeuw kwamen 70.000 Hugenoten (naar ons land.) In de twintigste eeuw vingen we tijdens de WOII maar liefst 1 miljoen Belgen op, terwijl er toen 7 miljoen mensen woonden in ons land. Zo bezien valt de vluchtelingenhausse van 2015; 50.000 asielaanvragen tijdens de piek, in verhouding mee. Ik ben zelf gevormd door de bijbel. Interessant is dat vrijwel alle grote figuren uit het Oude Testament ook vluchteling of migrant waren. Adam. Abraham. Jezus zelf. Het was ook het lot van de Vader des Vaderlands. Zingt ons Volkslied niet in couplet 8: 'Als David moeste vluchten voor Saul de tiran; zo heb ik moeten zuchten met menig edelman.'

Deze migratie leverde veelkleurigheid op. Verdeeldheid ook. Een beproefd recept in dit land om met verdeeldheid en veelkleurigheid te dealen is het poldermodel. Iedereen praat overal over mee. Zo zijn in de middeleeuwen de waterschappen ontstaan. Bottom-up. Een vroege vorm van democratie.

Interessant is ook dat we snel van een koning af wilden. Nederland is het eerste land in Europa dat haar koning afzette. Geen leuke constatering op een dag als deze; de hoogtijdag van de koninklijke oranjebond. Ik zal het toelichten.

In 1572 al, vond in Dordrecht de Eerste Vrije Statenvergadering plaats. Het ging in dat jaar niet goed met de Opstand tegen Spanje. Willem van Oranje gevlucht. Legers kwamen niet. Geldgebrek. Een windvlaag echter blies een stel watergeuzen naar Den Briel. Het stadje was zwak verdedigd en werd onverwacht ingenomen. In een paar maanden tijd kozen belangrijke steden uit Holland voor de prins. In een leeg klooster in Dordt kwamen ze bij elkaar. Burgemeesters van Leiden, Haarlem, Alkmaar, Dordrecht en Oudewater. ‘We hebben de koning van Hispanje altijd geëerd, maar we beginnen voor onszelf. We financieren een leger om tegen u te vechten!’ Met de parallel voor vandaag: we hebben Mark Rutte altijd geerd, maar we financieren BOA’s om tegen hem te vechten.’ Verzet tegen de koning onder leiding van een lagere vorst. Een stadhouder van adel die regenten zelf kozen; de prins van Oranje-Nassau.

Dat is ons land. Een republiek met een vorst. Of zoals vandaag. Een democratie met een koning. Dat is niet vreemd. Democratie en monarchie vormen geen tegenstelling, maar vervullen elkaar. Prachtig te zien bij de Inhuldiging van onze koning. 30 april 2013. Hij bezocht de Verenigde Vergadering in de Nieuwe Kerk. Hij legde de eed af, waarin hij direct zweerde gehoorzaam te zijn aan de wet. Zoals ook de Kamerleden zweerden aan het staatshoofd. Vanaf het eerste moment zijn vorst en volksregering aan elkaar verbonden en in macht afhankelijk van elkaar. Een prachtig moment van ‘*ordely and peaceful transfer of power.*’ Een vreedzame machtswisseling.

Verdeeldheid en veelkleurigheid verbinden valt niet mee. In de compositie van het nieuwe koningsservies staat één vogel centraal. Weet u welke? De ijsvogel. Hij vliegt van tak naar tak. De ijsvogel verwijst naar de tekst die op de achterkant van maar liefst 350 borden is aangebracht: “*Saevis tranquillus in undis*”. Vrij vertaald: “zich stevig staande houden in woelige baren”. De lijfspreuk van Willem van Oranje. De ijsvogel is een kleine vogel. Oranje buikje. Een royale en pittige verschijning. Koning Willem-Alexander greep terug op dit beeld in zijn inhuldigingspeech toen hij zijn moeder bedankte:

U hield een stabiele en zuivere koers aan omdat u wist in een lange traditie te staan. Rustig te midden van de woelige baren.

Dat doet ons vorstenhuis. Samenbinden in verdeeldheid en veelkleurigheid. Vanuit de eeuwenlange band tussen vorst en volk. Juist op koningsdag of uw andere plaatselijke feestdagen doet u dat ook. Samenbinden. De band tussen het vorstenhuis en uw gemeenschap. Een dag van feest en verbroedering. Zonder u wordt het niet georganiseerd.

Aanmoedigen

Onze koning wil aanmoedigen. Wie je ook bent, zo sprak Willem-Alexander tijdens de inhuldiging, *‘in het Koninkrijk der Nederlanden mag iedereen zijn stem laten horen en op voet van gelijkwaardigheid méébouwen.’*

In deze zin zit ontwikkeling. Meebouwen. De samenleving moet niet blijven zoals deze is. In ieder van ons zit een intuïtief verlangen om de wereld voor onze kinderen te verbeteren. Begin dit jaar legde Obama een brief op het Resolute Desk. Het bureau van Trump. *‘Het is aan ons om er alles aan te doen om succes te creëren voor onze kinderen en gezinnen.’* Bouwen. Bewaren.

Meebouwen. Zoals ook Noordeinde. Het stadspaleis is in de loop der tijden behoorlijk van gedaante veranderd. In 1948 is het door brand verwoest. Juliana was er weliswaar geboren, maar woonde liever in de Baarnse bossen, dan in de drukke binnenstad. In 1984 liet toenmalig vorstin Beatrix het paleis grondig verbouwen, waarbij de achtervleugel werd aangebouwd. Bovendien kreeg het zeventiende-eeuwse stadspaleis van Louise de Coligny moderne kunst in zich, zoals de scheidingswand van Marte Röling en de plafondschildering van Rudi van de Wint bij de Koninginnetrap.

Is dat ook geen wenkend perspectief voor de Oranjeverenigingen? We staan in oude tradities. Tradities zijn een vorm van democratie, zei G.K. Chesterton. Als gewoonten overleven, dan is daar door de tijd heen ook draagvlak voor ontstaan. Tegelijkertijd moeten die tradities meebewegen met de tijd om vitaal te zijn. Koningsdagen kunnen qua concept fris blijven. Op een dag als vandaag delen we sprankelende voorbeelden met elkaar.

Wil het gebouw vitaal blijven, dan moet het af en toe wat worden verbouwd en opgeknapt worden om zijn allure te behouden. Het koningshuis heeft af en toe aan een zijden draad gehangen. Ik neem u mee naar het einde van de negentiende eeuw. Willem III had weinig draagvlak. De jonge regentes Emma plande bewust een campagne om de kleine Wilhelmina overal in Nederland te laten zien. In Dordrecht bijvoorbeeld wandelde ze over de Voorstraat. Verderop in de stad was het huis De Onbeschaamde. Een blote jongen was afgebeeld in het timpaan. Snel werd er, voordat de jonge prinses het zou zien, een oranje sjerp voor zijn blote middel gehangen.

Deze rondetocht van Wilhelmina is niets anders dan een variant op het middeleeuwse bezoek van een nieuwe vorst aan een stad. De blijde inkomste. Het vorstenhuis werd weer populair. *Invention of tradition*, zou de Engelse historicus Hobsbawn zeggen. We zien het nu opnieuw met de provinciebezoeken die het koninklijk paar overal heeft afgelegd afgelopen jaren.

Fris blijven. Dan toch een ongemakkelijke vraag. Is het nog van deze tijd van milieubewustzijn om hoe dan ook ballonnen te willen oplaten? Of willen we met elkaar nadenken over duurzamere manieren van feestvieren? Als bestuur gaan we deze vraag niet uit de weg. Op onze volgende ALV komen we met een aangepast pre-advies hoe u kunt omgaan met de aanhoudende roep vanuit de milieulobby om te stoppen met ballonoplaten. Het bestuur ontvangt gaarne iedere zinvolle suggestie vanuit de leden om in wijsheid met dit punt om te gaan. Mag ik u daartoe aanmoedigen?

Vertegenwoordigen

Samenbinden. Aanmoedigen. Tot slot: vertegenwoordigen. In uw gemeenschap vertegenwoordigt u het vorstenhuis. In die zin is er sprake van wederkerigheid. U bent hier op dit congres namens uw gemeenschap. Op koningsdag bent u er met het gemeentebestuur er namens het staatshoofd. Namens het Oranjehuis. Een beweging naar elkaar toe. Onze koning neemt daarin een actieve rol. Willem-Alexander en Maxima zijn zichtbaarder dan ooit. Paleizen worden opengesteld. Meer publieksbezoeken worden gehonoreerd. Interviewers komen dichterbij.

Juist daarom zijn Oranjeverenigingen van enorm belang. Om de eenheid te vieren. De eenheid in verscheidenheid en veelkleurigheid. Met vrolijke overtuiging. Het blijft Oranje!

Dat vraagt moed. Doorzettingsvermogen. De regeldruk neemt toe. Goede vrijwilligers zijn er niet voor het oprapen. We willen graag wat moois organiseren. Het valt echter niet mee. Was het niet Willem Elsschot die dichtte:

*want tussen droom en daad
staan wetten in de weg en praktische bezwaren,
en ook weemoedigheid, die niemand kan verklaren,*

Laat u zich evenwel niet weerhouden door te gaan. Weer prachtige feestdagen te organiseren voor het dorp, de wijk en de stad. De samenleving heeft het nodig. U mag inspiratie ontlenen aan een musical. Soldaat van Oranje. Al jarenlang uitverkocht. Het centrale thema mag ons bezielen.

Het themalied begint meeslepend.

*Denk je soms dat dit ons leven niet raakt
Of wachten we tot de storm over waait?*

Met als refrein:

Je moet je zelf vragen als de wereld in brand staat wie blust dan het vuur (blus jij het vuur?)

*'t gaat over jou en mij
onze enige hoop zijn wij
we zien toch dat dit niet kan
als wij niets doen
wie dan?*

Natuurlijk gaat dit lied over de bezetting. Maar de vraag is brandend actueel. De samenleving is verdeeld en veelkleurig. Opgewonden. Uw gemeenschap heeft behoefte aan verbroedering. Ze heeft een groot verlangen. Naar samenbinders. Naar aanmoedigers. Naar vertegenwoordigers. Naar mensen die een feest organiseren voor alle inwoners van de gemeenschap.

Als wij het niet doen, wie dan?

Welnu, we zullen het doen. In 2017 deden we het. In 2018 doen we het opnieuw.

Vrij.
Onverveerd

Dank u wel.